

L'amarga paradoxa de la consciència

2007-02-16 12:00:00

George Steiner

Deu raons (possibles) de la tristesa del pensament

Traducció de Roser Berdagué

Arcàdia, Barcelona, 2006

Una cita de Schelling (*Sobre l'essència de la llibertat humana*, 1809) és el punt de partida d'aquest breu però suggeridor assaig de Steiner. Un fragment que es refereix a un *vel de melangia* present a l'existència humana, inherent a la vida mateixa. Una tristesa necessària que no només es troba al darrere de la consciència, sinó que és, al mateix temps, el motor d'un *etern plaer de superació* que la fa esdevenir creativa i la situa en el mateix fonament del coneixement. És aquesta paradoxa, que posa en contacte el tret més distintiu de l'ésser humà, allò que n'explica l'essència, amb un inevitable component negatiu que, com un baix continu, l'acompanya en la seua activitat cognitiva, allò que prova d'explicar Steiner en deu breus capítols que van desgranant, una a una, aquelles *Deu raons (possibles)*... a què al·ludeix el títol.

Raons, en definitiva, que tenen a veure amb frustracions i contradiccions diverses que es troben en la base de la nostra activitat mental. La frustració de ser conscients que el pensament, malgrat la seua infinitat, no arriba a respostes ni tan sols satisfactòries en allò decisiu. La contradicció entre l'enorme activitat mental que comporta i el fet que aquesta siga, en un percentatge molt alt, espontània, desgovernada i intraduïble en cap dels llenguatges al nostre abast; entre la consciència que això és una garantia de salut mental, i la certesa que sense una certa monomania no podem assolir determinades fites. La contradicció d'una activitat que basteix la part més intransferible de l'individu, però que suposa també la repetició de clixés universals, d'un nombre reduït de components que, en tant que comuns a tots els humans, esdevenen banals. La frustració de la impossibilitat de democratitzar el geni, o la que genera la incapacitat de retenir, codificar, o recuperar tot allò –immens– que passa més enllà dels escassos moments en què controlem el nostre pensament. Al capdavant –recorda Steiner– podem estar-nos més temps de respirar que no de pensar.

El pensament busca la veritat, s'hi acosta, però en el millor dels casos només pot bastir allò que Wallace Stevens anomenava *ficcions supremes*. Comporta una dosi important d'autoengany profilàctic: perquè sabem que la correlació entre l'esperança i la consecució real ens aboca al desencís; perquè no podem viure sense esperances, però tampoc amb la frustració que implica veure-les burlades. Però, sobretot, perquè explicar l'ésser humà és també explicar la mort; i en això som totalment maldestres. Construïm fantasies més aviat penoses, i evitem mirar el buit perquè, per al nostre pensament, el buit és una noció inconcebible.